

Course: Digital Financial Platforms and FinTech Systems

Lecture 10. Regulatory and Legal Aspects of FinTech Platforms

Lecturer: Polishchuk Inna, PhD.

Курс: Цифрові фінансові платформи та FinTech-системи

Лекція 10. Регуляторні та правові аспекти функціонування FinTech- платформ

Лектор: Поліщук Інна, PhD.

Зміст

- **Нормативно-правове середовище FinTech-платформ**
- **Ліцензування, реєстрація та правові моделі діяльності FinTech-компаній**
- **Правове регулювання цифрових платежів, електронних грошей і відкритого банкінгу**
- **Комплаєнс, фінансовий моніторинг та протидія шахрайству у FinTech-середовищі**
- **Юридична відповідальність, захист прав споживачів і вирішення спорів у сфері FinTech**

01

Нормативно- правове середовище FinTech-платформ

Source: developed by the author

Сучасні **FinTech-платформи** функціонують на перетині фінансової діяльності, цифрових технологій і правового регулювання, тому їх розвиток неможливо розглядати поза межами нормативно-правового середовища. Під цим середовищем розуміють сукупність законів, підзаконних актів, регуляторних вимог, стандартів і наглядових механізмів, які визначають правила створення, впровадження та експлуатації цифрових фінансових сервісів [1-2].

Однією з ключових ознак нормативного середовища FinTech є його **міжгалузевий характер**. Це пояснюється тим, що FinTech-платформа одночасно може виступати як програмний продукт, платіжний сервіс, інструмент дистанційної ідентифікації, канал електронної комунікації та середовище автоматизованого прийняття рішень. Відповідно, її діяльність регулюється нормами **фінансового права, цивільного права, інформаційного права, законодавства про захист даних, правилами електронної комерції та актами, що визначають порядок надання фінансових послуг**.

Специфікою сучасного FinTech є те, що правове регулювання не завжди встигає за темпами технологічного розвитку. Унаслідок цього виникають так звані **регуляторні прогалини**, коли нова цифрова модель вже активно використовується на ринку, але її правовий статус ще недостатньо визначений. Подібна ситуація може спостерігатися щодо нових форм цифрових активів, алгоритмічних фінансових сервісів, автоматизованого консультування чи інноваційних платіжних механізмів.

Ще однією важливою рисою є орієнтація правового регулювання на **збалансування інновацій і безпеки**. З одного боку, держава та регулятори зацікавлені у розвитку цифрових фінансових послуг, підвищенні доступності сервісів і стимулюванні технологічного підприємництва. З іншого боку, необхідно забезпечити **стабільність фінансової системи, захист прав користувачів, прозорість операцій та передбачуваність відповідальності**.

02

Ліцензування, реєстрація та правові моделі діяльності FinTech-компаній

Source: developed by the author

Функціонування **FinTech-компаній** у сучасному цифровому середовищі пов'язане не лише зі створенням інноваційних фінансових продуктів, а й із необхідністю дотримання встановлених вимог щодо реєстрації, **ліцензування та визначення правової моделі діяльності**. На відміну від звичайних IT-компаній, FinTech-суб'єкти часто надають послуги, що прямо пов'язані з рухом коштів, обробкою платіжних операцій, зберіганням електронних грошей, посередництвом у кредитуванні або фінансовою аналітикою [2].

Ліцензування у FinTech слід розуміти як правовий механізм допуску компанії до здійснення окремих видів діяльності, які мають підвищений рівень фінансового, операційного або споживчого ризику. Ліцензія підтверджує, що компанія відповідає встановленим вимогам щодо капіталу, структури власності, кваліфікації керівництва, внутрішнього контролю, управління ризиками та захисту клієнтів.

Особливого значення набуває розмежування між моделлю **регульованого фінансового провайдера** та **моделлю непрямого технологічного посередника**. Якщо компанія самостійно управляє коштами клієнтів, проводить платіжні операції, нараховує відсотки, зберігає залишки на рахунках або приймає фінансово значущі рішення, вона, як правило, підпадає під більш жорсткий режим нагляду. Якщо ж компанія лише забезпечує технічний інтерфейс, аналітичні модулі чи програмне підключення до зовнішнього ліцензованого сервісу, її правовий статус може бути менш обтяженим.

Для фахівців з **інженерії програмного забезпечення** розуміння ліцензійних і реєстраційних вимог має прикладне значення, оскільки вони впливають на структуру цифрового продукту, перелік функцій і механізми контролю, які повинні бути реалізовані в системі. Якщо компанія працює у статусі ліцензованого фінансового провайдера, програмне забезпечення повинно підтримувати розширений запис дій у журналі, підтвердження транзакцій, управління правами доступу, аудит операцій і формування регуляторної звітності.

Елемент	Сутність	Роль у діяльності FinTech-компанії	Практичне значення для цифрової платформи
Реєстрація компанії	Офіційне створення юридичної особи або іншого суб'єкта господарювання	Надає компанії правовий статус для здійснення підприємницької діяльності	Дозволяє легально укласти договори, відкривати рахунки, наймати працівників, запускати цифровий продукт
Ліцензування	Отримання спеціального дозволу на здійснення окремих видів фінансової діяльності	Підтверджує право компанії на надання регульованих фінансових послуг	Вимагає реалізації механізмів контролю, звітності, журналювання подій і захисту клієнтських операцій
Включення до реєстру	Внесення компанії до офіційного переліку уповноважених учасників ринку	Засвідчує законність виконання окремих функцій або видів послуг	Підвищує довіру користувачів і партнерів, спрощує перевірку правового статусу платформи

Source: developed by the author based on [2].

Елемент	Сутність	Роль у діяльності FinTech-компанії	Практичне значення для цифрової платформи
Самостійна ліцензована модель	Компанія самостійно надає фінансові послуги та несе повну регуляторну відповідальність	Дає змогу напряду працювати з клієнтами та фінансовими операціями	Потребує складнішої архітектури системи, контролю транзакцій, аудиту та відповідності нормативним вимогам
Модель технологічного партнера	Компанія надає програмну або інфраструктурну підтримку без самостійного надання регульованої фінансової послуги	Дозволяє працювати на ринку через співпрацю з банком або ліцензованою установою	Основний акцент робиться на API, інтеграції, безпеці даних і розмежуванні відповідальності
Гібридна модель	Поєднання технологічної діяльності з окремими ліцензованими функціями	Дозволяє гнучко формувати бізнес-модель FinTech-компанії	Потребує чіткого розподілу функцій, прав доступу, ролей і зон регуляторного контролю

Source: developed by the author based on [2].

Елемент	Сутність	Роль у діяльності FinTech-компанії	Практичне значення для цифрової платформи
Партнерство з банком або платіжною установою	Використання інфраструктури вже ліцензованого учасника ринку	Зменшує бар'єри виходу на ринок та спрощує запуск продукту	Дозволяє зосередитися на розробці сервісу, але вимагає юридично чіткої моделі взаємодії
Регуляторна пісочниця	Контрольоване середовище для тестування інноваційних фінансових рішень	Дає змогу перевірити новий продукт без повного регуляторного навантаження	Підтримує експериментування з новими моделями сервісів, але в межах встановлених правил

Отже, ліцензування, реєстрація та вибір правової моделі діяльності є базовими елементами організації FinTech-бізнесу. Вони визначають, у якій формі компанія може вийти на ринок, які послуги має право надавати, який рівень регуляторного контролю до неї застосовується та яким чином мають бути побудовані її внутрішні й зовнішні процеси. Для цифрових фінансових сервісів правовий статус є не формальністю, а одним із ключових чинників довіри, легітимності та стабільності діяльності [2].

03

Правове регулювання цифрових платежів, електронних грошей і відкритого банкінгу

Source: developed by the author

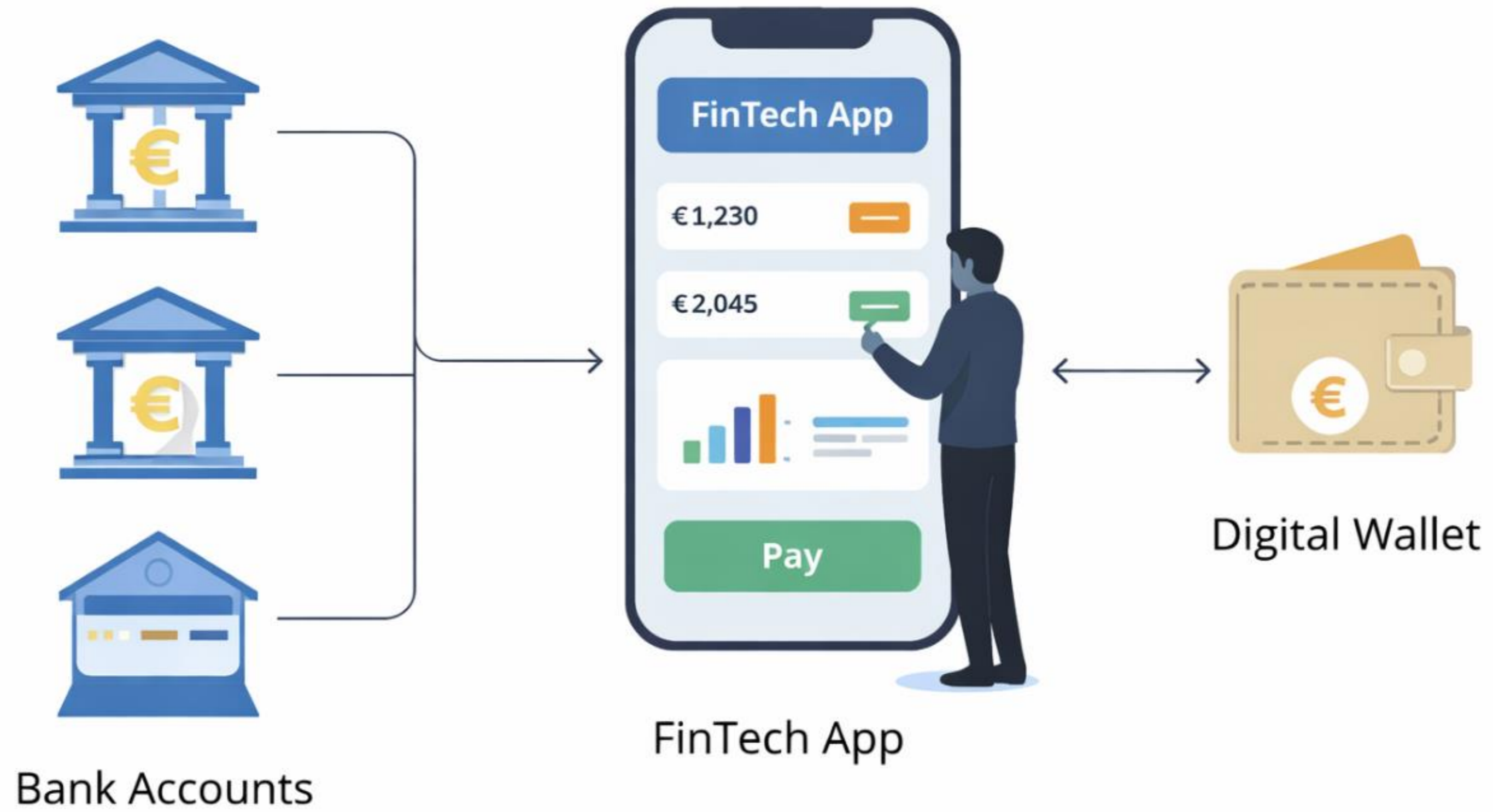
Сучасні **FinTech-платформи** активно функціонують у сфері **цифрових платежів, електронних грошей та відкритого банкінгу**, тому їх діяльність неможливо розглядати без урахування відповідного правового регулювання. Цифрові платежі охоплюють безготівкові операції, що ініціюються та виконуються за допомогою електронних каналів зв'язку, програмних платформ і платіжних інтерфейсів. **Електронні гроші** є особливою формою грошової вартості, що зберігається в цифровому вигляді та використовується для здійснення платежів без обов'язкового застосування готівки [3].

Особливе місце в цій системі займає правове регулювання **електронних грошей**. На відміну від звичайного банківського рахунку, електронні гроші являють собою попередньо внесену вартість, яка зберігається на електронному носії або в інформаційній системі та приймається як засіб платежу іншими особами, ніж емітент. Їх правова природа полягає в тому, що вони не є окремою валютою, а виступають цифровим представленням грошової вартості, випущеної в обіг уповноваженим суб'єктом. Саме тому право визначає, хто може бути **емітентом електронних грошей**, які вимоги ставляться до забезпечення випущеної вартості, яким чином захищаються кошти користувачів і за яких умов електронні гроші можуть бути погашені або конвертовані.

У правовому регулюванні відкритого банкінгу особливо важливими є **питання доступу до API, захисту фінансових даних та розмежування відповідальності між учасниками взаємодії**. Якщо банк зобов'язаний надати технічну можливість підключення до рахунку клієнта, то одночасно повинні бути визначені умови, за яких такий доступ є законним, захищеним і контрольованим. Сторонній сервіс не може отримувати більше даних, ніж це необхідно для виконання конкретної функції, а користувач повинен мати можливість у будь-який момент надати або відкликати свою згоду.

Не менш важливим є те, що правове регулювання у цій сфері безпосередньо впливає на **архітектуру програмного забезпечення**. Якщо платформа працює з електронними грошима або реалізує механізми відкритого банкінгу, система має підтримувати реєстрацію згоди користувача, надійну автентифікацію, контроль прав доступу, захищене журналювання операцій, трасування платіжних подій та можливість аудиту. Це означає, що юридичні вимоги стають технічними вимогами до цифрового продукту.

Приклад

Source: developed by the author

04

Комплаєнс, фінансовий моніторинг та протидія шахрайству у FinTech-середовищі

Source: developed by the author

У сучасному **FinTech-середовищі** забезпечення законності та надійності цифрових фінансових сервісів неможливе без розвиненої системи **комплаєнсу, фінансового моніторингу та механізмів протидії шахрайству**. Якщо технологічна платформа дозволяє швидко здійснювати платежі, відкривати рахунки, переказувати кошти чи аналізувати фінансову активність користувача, то одночасно вона створює ризики зловживань, приховування незаконних операцій, використання підставних осіб або автоматизованого фінансового обману [4].

Одним із центральних елементів такої системи є **фінансовий моніторинг**, тобто безперервне спостереження за фінансовими операціями з метою виявлення підозрілої, нетипової або потенційно незаконної активності. У FinTech-платформах фінансовий моніторинг реалізується значно швидше та масштабніше, ніж у традиційному банківському середовищі, оскільки цифрові системи здатні в режимі реального часу аналізувати великі масиви транзакційних даних.

Важливе місце в цій сфері займають процедури **KYC (Know Your Customer - Знай свого клієнта)** та **CDD (Customer Due Diligence - Належна перевірка клієнта)**, що передбачають ідентифікацію клієнта, перевірку його даних, оцінку ризикового профілю та подальше спостереження за його активністю. Для FinTech-компаній ці процедури мають особливе значення, оскільки значна частина взаємодії з користувачем відбувається дистанційно, без фізичної присутності клієнта.

Не менш значущим напрямом є **протидія шахрайству**, яка охоплює виявлення, попередження та блокування дій, спрямованих на незаконне отримання фінансової вигоди. У FinTech-середовищі шахрайство може проявлятися у вигляді підміни особи, використання викрадених карткових даних, створення фіктивних акаунтів, маніпуляцій із поверненням коштів, багаторазового використання бонусних програм або автоматизованих атак на платіжні механізми.

Ефективна протидія шахрайству у FinTech також потребує поєднання **людського контролю** та **автоматизованого аналізу**. Автоматизовані системи здатні швидко виявляти підозрілі транзакції або нетипові дії, однак остаточне рішення в складних випадках часто потребує участі фахівця з ризиків, комплаєнсу чи безпеки. Саме тому сучасна FinTech-модель не зводиться лише до алгоритмічного контролю.

Елемент контролю	Функція	Практична реалізація у FinTech-платформі
Комплаєнс	Забезпечення відповідності діяльності компанії законодавству, регуляторним вимогам і внутрішнім політикам	формування політик контролю, внутрішні регламенти, аудит процесів, перевірка відповідності цифрового сервісу вимогам ринку
Фінансовий моніторинг	Спостереження за транзакціями та виявлення підозрілої фінансової активності	аналіз операцій у режимі реального часу, виявлення нетипових платежів, контроль суми, частоти та географії транзакцій
КУС (Знай свого клієнта)	Ідентифікація та первинна перевірка клієнта	верифікація документів, перевірка особи, підтвердження контактних даних, цифрова ідентифікація користувача

Source: developed by the author based on [4].

Елемент контролю	Функція	Практична реалізація у FinTech-платформі
CDD (Належна перевірка клієнта)	Оцінювання ризикового профілю клієнта та належна перевірка його діяльності	формування профілю ризику, аналіз джерела коштів, спостереження за поведінкою клієнта протягом користування сервісом
Антифрод-система	Виявлення та блокування шахрайських дій	поведінкова аналітика, скоринг ризику, виявлення аномалій, автоматичне блокування підозрілих транзакцій
Журналювання подій	Фіксація значущих дій користувачів і системних подій	запис входів у систему, змін налаштувань, підтвердження операцій, історія дій для подальшого аудиту

Елемент контролю	Функція	Практична реалізація у FinTech-платформі
Контроль доступу	Обмеження доступу до критичних функцій і даних	рольова модель доступу, багатофакторна автентифікація, розмежування прав адміністраторів і користувачів
Ескалація підозрілих випадків	Передача складних або ризикових ситуацій на додатковий розгляд	автоматичне формування сигналів ризику, передача інциденту спеціалісту з комплаєнсу або безпеки
Звітність для регулятора	Підтвердження дотримання вимог і фіксація контрольних дій	формування звітів про підозрілі операції, експорт журналів, збереження історії перевірок і рішень

05

Юридична відповідальність, захист прав споживачів і вирішення спорів у сфері FinTech

Source: developed by the author

Функціонування **FinTech-платформ** пов'язане не лише з наданням інноваційних цифрових послуг, а й із виникненням юридично значущих наслідків для всіх учасників взаємодії. Саме тому важливе місце у правовому середовищі FinTech посідають питання **юридичної відповідальності, захисту прав споживачів та вирішення спорів**. Якщо цифрова платформа забезпечує переказ коштів, відкриття рахунку, автоматизоване кредитне рішення або доступ до фінансової аналітики, вона одночасно створює простір для можливих помилок, порушень, технічних збоїв і конфліктів інтересів [5-6].

Окремого значення набуває **захист прав споживачів**, оскільки користувач FinTech-послуги зазвичай є слабшою стороною цифрових фінансових правовідносин. Він не завжди володіє спеціальними знаннями щодо механізмів обробки платежів, умов доступу до сервісу, алгоритмічних рішень або юридичних наслідків електронної згоди. Тому право покладає на постачальника фінансової послуги обов'язок забезпечити **прозорість, доступність інформації, чіткість договірних умов і передбачуваність фінансових операцій**.

Спори у сфері FinTech можуть виникати з різних підстав: несанкціонований переказ коштів, затримка платежу, відмова у відкритті рахунку, помилка в автоматизованому скоринговому рішенні, блокування акаунта, неналежне надання інформації або порушення порядку обробки персональних даних. У такому випадку важливою стає система **вирішення спорів**, яка повинна бути доступною, зрозумілою та ефективною для користувача. На практиці спір може вирішуватися шляхом внутрішнього розгляду скарги постачальником послуги, через звернення до регулятора, механізми **позасудового врегулювання** або в судовому порядку.

Для інженерії програмного забезпечення це означає, що вимоги щодо юридичної відповідальності та захисту прав споживачів мають бути враховані вже під час проєктування цифрового продукту. Система повинна підтримувати прозорі користувацькі повідомлення, коректне відображення договірних умов, фіксацію згоди, безпечне підтвердження транзакцій, журналювання критичних дій і механізми обробки звернень та скарг.

Приклад

Підсумок лекції

У лекції розглянуто ключові регуляторні та правові аспекти функціонування FinTech-платформ, зокрема нормативно-правове середовище, ліцензування і реєстрацію FinTech-компаній, правове регулювання цифрових платежів, електронних грошей і відкритого банкінгу, а також питання комплаєнсу, фінансового моніторингу, протидії шахрайству, юридичної відповідальності та захисту прав споживачів.

Пропонована література

[1]. Lessambo, F. I. Fintech Regulation and Supervision Challenges within the Banking Industry: A Comparative Study within the G-20. Palgrave Macmillan, 2023.

Книга системно розкриває виклики регулювання та нагляду у сфері FinTech, показує, як цифрові фінансові інновації змінюють підходи до правового контролю, і добре підходить як базове джерело для всієї лекції.

[2]. Vijayagopal, P. Regulations and Fintech: A Comparative Study of the Developed and Developing Countries. Journal of Risk and Financial Management, 2024, 17(8), 324.

У статті проаналізовано, як різні країни вибудовують нормативне середовище для FinTech, і показано, що регуляторні моделі безпосередньо впливають на розвиток ринку, інновації та фінансову інклюзію. Це доречне джерело для пояснення багаторівневого правового середовища FinTech-платформ.

Пропонована література

[3]. Grundmann, S., Hacker, P., Langenbacher, K., et al. Fintech Regulation and the Licensing Principle. European Banking Institute, 2023.

Праця зосереджена на ліцензійному підході в регулюванні FinTech та пояснює, як правовий статус і вид діяльності компанії визначають необхідність отримання дозволів, реєстрації та входження до регульованого ринку. Джерело добре підходить для теми правових моделей функціонування FinTech-компаній.

[4]. Polasik, M., Butor-Keler, A., Widawski, P., Keler, G. Evaluating the Regulatory Approach to Open Banking in Europe: An Empirical Study. Financial Law Review, 2024.

Стаття оцінює регуляторний підхід ЄС до відкритого банкінгу на основі PSD2 і пов'язаних технічних стандартів. Вона особливо корисна для пояснення правової природи відкритого банкінгу, ролі третіх сторін та впливу регулювання на ринок платіжних послуг.

Пропонована література

[5]. El Khoury, R., et al. RegTech advancements—a comprehensive review of its applications, benefits and challenges in the financial industry. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 2024.

Це оглядова наукова стаття, у якій розглянуто сучасні RegTech-рішення для комплаєнсу, управління ризиками, автоматизації контролю та боротьби з фінансовими порушеннями. Джерело добре підходить для розкриття ролі технологій у фінансовому моніторингу та антишахрайських механізмах FinTech-платформ.

[6]. Boeddu, G., Chien, J. Financial Consumer Protection and Fintech: An Overview of New Manifestations of Consumer Risks and Emerging Regulatory Approaches. World Bank, 2022.

Цей навчально-аналітичний матеріал систематизує нові ризики для споживачів у FinTech, зокрема у цифрових платежах, e-money, кредитних сервісах і платформних моделях, а також показує регуляторні підходи до їх пом'якшення. Він добре підходить для теми захисту прав користувачів і спорів у цифровому фінансовому середовищі

**Дякую за
увагу!**